

Poká, poká! Adijo!

»Če ti ni kaj prav, se pa izseli!« Ničkolikokrat izrečene besede, del folklore, v okviru katere Rusi svoje sodržavljanke pošiljajo v tujino. Predvsem notorične kritike razmer v državi, še zlasti pa tiste, ki jih pospravljajo v predal z etiketo »Zapadniki«, ker naj bi se zgledovali po zahodnih politično-gospodarskih sistemih. Čeprav se večina zaveda, da morda v Rusiji ni vse tako, kot bi moralo biti, deklarativno ostaja zagovornica posebne, ruske poti razvoja. Ruskega načina. Ruske civilizacije. Nič hudega, do tega ima ljudstvo, katerega število po zadnjih podatkih sicer ne dosega več 140 milijonov, vso pravico. Nerodno je le, da se tudi premnogi zagovorniki ruske poti kaj hitro znajdejo med množico izseljencev. Paradoksalno, ampak tja mnogi izmed njih želijo tudi sami, v svoji prtljagi pa na tuje odnašajo to, pred čimer bežijo doma. In tako se je ruska javnost nedavno zgrozila nad podatkom, da je od udarca gospodarske krize leta 2008 do danes Rusijo zapustilo 1,4 milijona ljudi. Izobraženih. Mladih. Polnih moči. Pri tem je sila neprijetno tudi to, da se je zadnji eksodus zgodil prav v času deklarativnega posodabljanja Rusije, ki ga razglašajo oblasti, zaverovane v inovacije in visokotehnološko preobrazbo.

Emigracija je v Rusiji že historično velika tema. Znanstveniki predlagajo različne kvalifikacije emigracijskih valov, ampak v grobem jih poznajo pet: prvi, predrevolucijski val od odprave tlačanstva leta 1861 do prve svetovne vojne. Odhajali so ekonomski migranti in svobodomiselnih ljudi, nasprotniki carskega režima. Skupaj menda 4,3 milijona ljudi. Drugi val emigracije (ki ga nekateri označujejo za prvi val iz SZ) je potekal v letih 1917 do 1938, ko so bežali nasprotniki sovjetskega sistema v njegovem začetnem obdobju, plemstvo, inteligenca, belogardistični častniki in vojaki ter njihove družine. Ocena: 4 milijoni ljudi. Sledil je tretji val v letih 1941–1944, ki so ga sestavljali vojni ujetniki, interniranci in tisti, ki so se iz zahodnih predelov SZ umikali z nemško vojsko. Zajel naj bi 8 do 10 milijonov ljudi. Velika večina je bila kasneje prostovoljno ali nasilno repatriiranih, zato naj bi od tega vala na tujem ostalo »le« do 700 tisoč sovjetskih državljanov. Četrty val zajema obdobje od približno leta 1950 do 1990. Milijon in pol pripadnikov politične emigracije, pa tudi apolitičnih posameznikov, ki preprosto niso več mogli živeti v SZ, ter izseljencev na nacionalni osnovi – sovjetskih Judov, povolških Nemcev in drugih. In slednjič, peti val emigracije od devetdesetih let do danes, menda najbolj »civiliziran«, organiziran. Po nekaterih ocenah naj bi Rusijo zapustilo 1,1 milijona ljudi, ker pa proces še traja, je to težko opredeliti. Očitno v to številko ni všteti tistih 1,4 milijona mladih, ki naj bi se izselili v zadnjih letih.

Postsovjetsko obdobje je Rusijo sicer postavilo v dvojni položaj, iz katerega je mogoče kovati tudi politični kredo – največja država na svetu ostaja vir izseljencev, a tudi cilj priseljencev. Slednje bi lahko dokazovalo, da v Rusiji vendarle ni vse tako slabo. Resnici na ljubo so cilj predvsem Moskva in še katero od ekonomskih središč. Seveda prihajajo tuji poslovneži z družinami ali brez. Moskva je polna tako imenovanih »ekspatov«, »expatriates«. A glavnina množic, ki pritiskajo na Rusijo, prihaja iz Azije, kjer je življenje neprimerno težje, v okviru notranjih migracij pa s Severnega Kavkaza. Migracijski obrazec je tako približno takšen: na eni strani prihajajo množice pretežno nizko kvalificirane delovne sile in skupina iskalcev poslovnih podvigov (nikogar izmed njih ne zanima razvoj Rusije

kot takšne), na drugi pa odhajajo najaktivnejši ruski državljani, ki vidijo priložnosti drugje (in jih, žal, razvoj domovine očitno prav tako ne zanima).

»Pravi pogum je ljubiti življenje, vedoč o njem vso resnico,« je pisal Sergej Dovatov. Eden najbolj znanih sovjetskih emigrantov je vedel, o čem govori. Smisel pričujočega žongliranja s statističnimi podatki je namreč v občutku, ki ga človeku da tujina. Če gre verjeti ruskim piscem s takšno življenjsko izkušnjo, od omenjenega Dovatova, Josifa Brodskega, Aleksandra Genisa do Petra Vajla in drugih, brez grenkobe ne gre. Tujina človeka postavi pred posebne preizkušnje in pogosto se zgodi, da plemiči postanejo natakariji, profesorji fizični delavci, umetnice snažilke ... Pri tem so si mnogi Rusi bodisi ustvarili svojo sredo, kot se je zgodilo na znamenitem Brighton Beachu v južnem Brooklynu, bodisi so se zaprli v svoj miselni svet, ki je bil pravzaprav svet njihove domovine, kot je počel Aleksander Solženicin. Popolnoma v lastni finančni uspeh zaverovanim ljudem je verjetno laže, a samo v primeru, da jim resnično uspe. Grenkoba, domotožje in izjemni ustvarjalni naboj ruske emigracije so v tujini ustvarili umetniške, filozofske in religiozne tokove. Célo kulturo. Mnogi se niso želeli oziroma se ne želijo vrniti v domovino, a to ne pomeni, da je ne pogrešajo. Če gre verjeti osebnim zgodbam, se lahko ta občutek prenaša celo na potomce.

Zato so besede, ko kdo koga pošilja v tujino, ker drugače misli, še toliko bolj boleče. Tujina ni za vsakogar. In odhod vsakega posameznika v nekem smislu osiromaši domačo sredo, pa če se ta tega zaveda ali ne. »Pokà, Pokà!«, kot pravijo Rusi, »adijo, adijo!«, je zato toliko bolj grenak pozdrav, ker v primeru emigracije pomeni tudi »z bogom!«. Tudi slovenska emigrantska izkušnja je zelo podobna. In danes tudi množice slovenskih – najpogosteje anonimnih – spletnih navdušencev na raznih forumih drugače misleče in živeče sodržavljanke vsakodnevno pošiljajo na tuje. »Takšnih tukaj ne potrebujemo.« Ali pa želijo v razočaranju nad razmerami doma oditi tudi sami. »Kdor odide zadnji, naj ugasne luč.« Žal pa je življenje doma takšno, kot je, tudi zaradi nas samih. Za računalnik bi bilo zato dobro sestiti z namenom pomesti pred svojim pragom, šele nato pred tujim, pa naj bo to doma ali na tujem. Sestiti in pisati pripombe z zavestjo, da beg, pa naj bo želen ali prisiljen, ne pomeni zmeraj rešitve. Ali pa sploh ne.